Vzdělávací strategie - dobrá praxe

Hodnoty a předpoklady

Osvobozená škola: Respekt, svoboda, odpovědnost, lidskost. Poznatky z neurobiologie a evoluční psychologie, respektování individuálního vývojového stupně i tempa vývoje. Je třeba nechat každému dítěti čas, aby se novým znalostem a dovednostem mohlo věnovat až ve chvíli, kdy je pro to vnitřně (biologicky i sociálně) zralé. Z vývojové psychologie poznatky o zóně nejbližšího vývoje vrstevnické učení a věkově smíšená skupina. Na začátku byla pro dobrou praxi důležitá zkušenost ze zahraniční stáže v demokratické škole Netzwerkschule v Berlíně. Předešli jsme díky tomu mnoha karambolům, mnoho jsme jich potkali. Osvědčuje se nám především rozdělení prostoru na studijní tichou zónu (učebny, knihovny) a aktivní společenské prostory (tvůrčí dílny, klubovny, kuchynka herna... a řádírna. Z hlediska předpokladů se nám vyplácí opravdu dát dítěti čas, počkat až dozraje, pak si znalosti i dovednosti různého druhu osvojuje rychleji, snáze a s menší námahou. V oblasti sociálních vztahů je významně pozitivním formujícím činitelem věkově smíšená skupina.

ZeMěŠkola: Principy svobodně demokratických škol. Hlavním předpokladem je víra, že každý člověk chce rozvíjet svůj potenciál formou poznávání a učení, pokud k tomu má potřebné podmínky. Je dobré si ujasnit, co je to důvěra v dítě a v jeho vzdělávání a co je to dobrovolnost. Mít od rodičů podepsáno, že dávají zodpovědnost za vzdělávání dítěti, mít vytvořené vzdělávací plány (spolu s rodiči) na každé dítě, i kdyby tam bylo napsáno jen, že může být zcela sebeřízené a nemá vzdělávací plán ve formě docházení na individuály nebo návštěvy WS. My toto sepisujeme na triádách.

Colibri: Našimi hlavními hodnotami jsou důvěra - respekt - svoboda - odpovědnost. Předpokládáme, že každý je schopen učit se na základě vnitřní motivace. Máme od počátku jasnou vizi školy a postupně si rozpracováváme, co přesně rozumíme sebeřízeným vzděláváním.

Starhill: Vycházíme z hodnot svobodných demokratických škol a vytváříme bezpečné prostředí, kde mohou všichni rozvíjet svůj potenciál a věnovat se činnostem, které je zajímají. Sebeřízené vzdělávání často není chápáno širokou veřejností jako něco, co by se mohlo týkat dětí. Nabízíme model, se kterým nemáme osobní zkušenost - vyrůstali jsme v klasických školách. Pomáhá nám sdílení zkušeností a vzájemné setkávání s ostatními školami z ASDŠ.

Ronja: Vše vychází z vnitřní motivace dítěte a důvěry v přirozený proces učení. Z toho pak vychází základní přístup ke vzdělávání jako jakási asistence dítěti na jeho cestě k poznání. Úkolem školy je pak vytvořit podnětné a bezpečné prostředí, ve kterém se může každý žák věnovat tématu, které zrovna prožívá. Každé dítě je jiné i každý rodič přichází s jinými očekáváními. Je důležité objasnit rodičům, jaký typ školy jsme a jaké principy následujeme (je potřeba již na začátku - děláme při přijímacím pohovoru formou dotazníků a osobních pohovorů). U dítěte pak respektujeme jeho individualitu a vztah k učení se. Nově jsme zavedli role "Buddyho" (Parťáka), který se "svými" dětmi řeší v rámci trimestrů mezi jinými i otázky vzdělávání a jak to momentálně mají a zda jsou spokojení.

Strategie pro dosahování cílů

Ronja: Cílem je spokojené dítě. Proto je potřeba vytvářet podnětné, respektující a bezpečné prostředí formou pestré nabídky vycházející ze sledování aktuální touhy v rámci širšího tématu nebo individuálního přístupu. Nastavení dostatečného množství a forem komunikačních kanálů v rámci komunity školy. Různorodost průvodců a podpora jejich individuality. Snaha udržet plnou dobrovolnost (někdy je složité nepodlehnout skryté manipulaci) - kromě několika povinných programů (krizový kruh, ranní informační). Prostředí naší školy - areál skanzenu, nabízí širokou škálu možností, které nabízejí velkou pestrost pro různorodé programy. Tvorba základní kostry rozvrhu vychází z průzkumu, který probíhá na začátku školního roku, čemu by se které dítě chtělo věnovat - možnost se zapsat na všechny předměty z nabídky + dopsat vlastní témata. Obměna hlavního programu po trimestrech - zatím zavádíme, upravujeme na základě minulosti - není nutné udržet nějakou kostru, většinou se s postupem roku více respektuje momentální touha a rozpoložení dětí.

Osvobozená základní škola: Zjistit zájem dítěte a z něj vycházet při sestavování nabídky. Pondětné prostředí a inspirující dospělí, také inspirující starší děti. Zachování možnosti věnovat se aktuálnímu zájmu tak dlouho, dokud dítě samo chce. Dobrovolnost (povinné máme jen komunitní setkání - info kruh, krizový kruh, radu bezpečnosti, velký kruh - celoškolní setkání). Možnost jít do hloubky, některé děti špatně snáší neúspěch a proto jim vyhovuje přístup jeden na jednoho (pak se s učitelem dokáží více uvolnit a dělají snáze pokroky). Důležitým faktorem strategie je čas - nespěchat na děti, počkat až se zájem probudí, nechat je ponořené v aktivitě/tématu dle potřeby, přijmout, když už se dítě daného tématu nasytilo. Tento přístup zahrnuje pokoru vůči jedinečnosti každého jedince a jeho individuální vzdělávací cestě, která možná neodpovídá obecným předpokladům, ale pro daného člověka má význam. Do strategie patří i předávání kompetence k učení. Co musím udělat, když se chci něco naučit, jakou podporu budu potřebovat, jak si práci rozvrhnout atd… Žáci se také podílí na tvorbě vysvědčení formou sebehodnocení a přijímání zpětné vazby od ostatních.

Máme projektový charakter nabídky, do které se může zapojit většina a každý si najde své místo (např. při tématu Kavárna, kdy se jeden žák chtěl naučit správně připravovat kávu, se zapojili ostatní jako další personál kavárny, hosté, státní tiskárna cenin, banka a finanční úřad - každá aktivita byla příběhově propojená, ale každý pracoval na svém zájmu) nebo např Japonská kultura (v nabídce byly samurajové historie a zbroj, znalostní kvíz, písmo a jeho tisk na trička, ikebana, reálie o japonsku, II sv. válka, problematika jaderných zbraní) celá škola byla vtažena, ale opět každý dle svého zájmu na své úrovni a pár jedinců se nezapojilo vůbec, pokračovali ve svých silných tématech. Důležité je, že měli tu možnost a nikdo je nenutil se zapojovat do aktivit spojených s daným tématem.

Colibri: Respektující vztahy, pečování o bezpečné prostředí, podnětné prostředí. Oceňujeme prostor, který máme a umožňuje kumulovat mnoho aktivit na celkem malém prostoru, učit se od sebe navzájem, dostávat se do blízkých situací, respektovat vlastní prostor. Hledáme nástroje, které pomáhají vytvářet bezpečné prostředí. - zakládání dívčích a

mužských kruhů, nástroje práce se skupinou dětí pokud je někdo vyčleňován z kolektivu, při opakovaných konfliktech apod.

ZeMěŠkola: Důležitým aspektem je důvěra v dítě, vytváření respektujícího prostředí. Podnětná nabídka rozvojových aktivit včetně systematizované a kvalitní nabídky rozvoje ve čtení psaní, počítání a v cizích jazycích. Využívání digitálních technologií ve všech rozvojových aktivitách tak, aby se staly jejich přirozenou součástí (školní tablety,notebooky a PC). Mít čitelnou a srozumitelnou nabídku vzdělávání i v klasických předmětech ČJ, M , Jazyky. Mít v nabídce vstupní balíček pro děti 1.-3. třídy (čtení psaní počítání se zajištěním pracovních listů a sešitů, které hradí rodič, pokud se na tomto plánu dohodne se svým dítětem. Mít výstupní balíček pro 8.-9. třídu, který zahrnuje přístup testům přijímacích řízení online nebo ve formě papírových testů (SCIO). Nebát se mít jako součást sebeřízeného vzdělávání, také vzdělávání běžné, které je ale dobrovolné a je systematizované, takže se možné se posouvat ve vzdělávání pokud má o to dítě zájem. Vyjasnit si používání elektroniky. Jsme toho názoru, že 1 počítač s hrou, byť se v ní dítě také něco učí, přitahuje řadu ostatních dětí, které mají jiné zájmy. A zejména pro děti 1.-3. třídy je natolik velkým lákadlem, že pak nejsou schopny naslouchat jemnějším vnitřním impulsům pro jiné aktivity, které je jinak plně uspokojují. Dalším pohledem je skupinovost, kdy jedno dítě je u telefonu a postupně u něj jsou další děti, které konzumují jeho tvořivost a další se přidávají, protože nechtějí být oddělené.
Ujasnit si, jak hodnotit průvodce a to, zda naplňují vzdělávací strategie. Hospitace, sdílení, reflexe dětí, sebehodnocení v rámci samosprávy průvodců s vírou, že všichni jsou v souladu s vizí.

Role, kompetence, dílčí cíle

Osvobozená škola: Role žák - dítě je plně kompetentní k tomu žít svůj život, věnovat se svým zájmům, rozvíjet svůj potenciál (sebeřízené vzdělávání) dítě je zodpovědné za své vzdělávání;
Role rodič - rodič je zodpovědný za výchovu a vzdělávání dítěte, je plně kompetentní k tomu vybrat vzdělávací instituci, která odpovídá potřebám dítěte i rodiny. Rodiče mají možnost pravidelně navštěvovat rodičovské kavárny(1x/m), účastnit se rodičovských brigád (4x/r), účast je žádoucí na tripartitách(2x/r) a "třídních schůzkách"(2x/r). Na vlastní žádost mohou být součástí školního dne a mohou kdykoli požádat o konzultaci.
Role zaměstnance - dospělí zastávají ve škole více různých rolí: denní průvodce - nevede lekce, je dětem k dispozici, řeší běžná nedorozumění i velké konflikty, sleduje aktivity dětí, které nejsou zapsány v lekcích. Pruvodce: vede lekce, má přehled o učebním pokroku žáků, vede jednorázové i dlouhodobé projekty) role garant prvního a druhého stupně - zkušený pedagog, který má přehled o všech žácích, je také v pozici "třídního učitele" plní fci provázejícího učitele pro nové kolegy, píše vysvědčení. role lektor - externí pracovník, přichází učit jen svůj předmět, není kmenový zaměstnanec školy, Asistent pedagoga - ke konkrétnímu dítěti sleduje z povzdálí jeho potřeby, je pomocník denního průvodce, a je k dispozici žákovi s IVP, když ho potřebuje.Role vznikla organicky, zatím se zdá, že jdeme dobrou cestou, i když některé role jsou předimenzované. Například, když se stane, že denní průvodce řeší 3 větší konflikty tak během toho dne už nemá šanci zaznamenat, čemu se věnují žáci, které nejsou v lekcích (to děláme kvůli státu, a kdyby to nebylo potřeba bylo by

nám všem lehčeji). Stejně tak garanti, když mají napsat vysvědčení pro všechny děti, i když mají podklady od kolegů, tak se cítí přetížení. Do budoucna chceme role více cizelovat, rádi bychom zavedli stabilně osobního průvodce, což by měl být první kontaktní pracovník pro dítě i rodiče ale ještě to nemáme připravené, také sestavování vysvědčení v rámci rolí dospělých bychom rádi více distribuovali mezi všechny. Denního průvodce bychom ideálně rozdělili na denního pruvodce pro vztahy a denního průvodce pro provoz.

Colibri: Momentálně nemáme žádný pevný rozvrh nabízených aktivit. Většina toho, co se ve škole děje vychází z dětí samotných. Program dne vzniká v daný den na ranním kruhu (ne vše, co ráno padne, se zrealizuje a naopak), některé worshopy jsou plánovany více dopředu, ale nebývají v pravidelném režimu. Nápady na nové/jiné aktivity jednorázové i dlouhodobější se projednávají na sněmu (například výjezd do divadla, akce ke Dni Země, bruslení apod.).

Starhill: Při přijímacím pohovoru je dobré si ujasnit, co každý z trojice: rodič, žák a škola očekává od vzdělávání a zda dochází ke vzájemnému porozumění a souladu. Očekávání se u rodičů může měnit v průběhu povinné školní docházky a je třeba se na společné cestě podporovat a nacházet funkční řešení. Máme dobrou zkušenost s pravidelnými schůzkami s rodiči, vzniklé nejasnosti nerostou do závratných výšin a případná nedorozumění se řeší hned v zárodku. Velmi doporučujeme vybírat rodiny, kde jsou oba rodiče za jedno s vizí školy a chtějí sebeřízené vzdělávání. Jakmile jeden rodič váhá, rodinu rovnou odmítáme. Z počátku jsme měli několik rodin, které sebeřízené vzdělávání nechápaly, mysleli jsme, že je pro sebeřízené vzdělávání nadchneme, ale tyto rodiny nakonec postupně odešly. Nutno přiznat, že naše vize byla z kraje nejasná a nedostatečně jsme ji komunikovali. S rodinami, které souzní s hodnotami a vizí školy, je radost být.

ZeMěŠkola: Zodpovědnost za vzdělání je na dítěti. Vzdělávací strategie se účastní role: Kmenový průvodce, externí průvodce, průvodce v družině, třídní průvodce, kariérový poradce a speciální pedagog. Dílčí cíle jsou :Individuální vzdělávání Čj,M,cizí jazyky pro děti 3-9 třída;podpora rozvoje trivia(čtení, psaní, počítání) pro děti 1-3. ročník; podpora pro přechod na střední školu (8-9 třída);podpora sebeřízeného vzdělávání formou workshopů ve vztahu k rozvrhu, podpora sebeřízeného vzdělávání formou tématických workshopů tvořených dětmi, podpora vlastních projektů a aktivit dětí. Je dobré mít kvalitní systém rolí a k nim přiřazené kompetence. Nemít jednu univerzální roli Průvodce - nebát se specifikovat odlišné kompetence pro průvodce. Mít samostatnou roli pro někoho kdo sbírá výstupy do třídní knihy dále pak mít roli pro průvodce, který komunikuje s rodiči a vzdělávání dítě - u nás třídní původce.

Ronja: Průvodce by měl být parťákem dítěti. Neměl by se snažit ho něčemu naučit, ale měl by být schopen nalézat odpovědi na jeho otázky.
V rámci školy je nepřeberné množství roli, které je potřeba zmapovat a rozdělit mezi komunitu (průvodci, děti, popř. rodič). Každý je pak zodpovědný za jeho roli. Nutná revize rolí s cílem, jak se v nich daná osoba cítí, zda fungují a zda jsou ještě potřebné. Nově jsme mapovali naše role, abychom věděli, co vše děláme - Problém s dodržením kompetencí a pokrytí některých méně populárních rolí. Všeobecná náročnost na multitasking.

Pravidla a postupy

Ronja: Dlouhodobě řešíme dilema se sestavením rozvrhu s paralelním programem, který by nekolidoval s přáními dětí být na více programech zároveň. Je to velice často patová situace, kdy se většinou snažíme vyhovět maximu dětí, což nás stojí hodně síly a času.
Dobrá praxe je řešit tyto kolize s těmi, kterých se týkají.

Donum Felix: Učitelka angličtiny všechny své hodiny AJ jednostranně zrušila a vyzvala děti, aby ji vyhledávaly podle aktuální potřeby. Následně měla více reálných hodin s angličtinou.

Osvobozená škola: Každé pololetí zjišťujeme aktuální hlubší zájmy, tomu se snažíme jít naproti v nabídce. Máme stále kurzu (trívium, příprava na cermat zkoušky) dlouhodobější semináře (např vesmír, historie zbraní) 1-2 týdenní témata, která trochu hrajeme celá škola (japonské dny, Jarmark, volba prezidenta) také jednorázové lekce a pak mnoho spontánně vzniklých aktivit. Potýkáme se s nerovnoměrnýc zájmem o lekce (často kolegové mají v lekci jednoho či dva, jindy chce hodně dětí do jedné lekce a nevejdou se, musíme aktivitu půlit), také řešíme kolize v nabídce. Na každý jen je vypsaná nabídka, každé ráno se děti prostřednictvím magnetů zapisují na co ten den chtějí jít, mají možnost tvořit i žákovskou nabídku je stejně hodnotná jako ta dospělácká, nebo se nezapisují nikam a tvoří si vlastní program. Důležité školní pravidlo je, že nerušíme ty, co na něčem pracují (není tedy možné vejít do výuky a chtít od druhého aby se mnou te hned šel stavět bunkr). Nedošli k tomu, že bychom měli stálý rozvrh aktivit a všichni věděli že např. v pondělí od 10:00 je vždy matematika pro mladší - V berlíně to tak měli a fungovalo to, u nás tedy ne.

Začali jsme s lekcemi 30 min, ale vrátili jsme se k tradičním 45 min. Není to dogma, je to rámec, po jehož uplynutí denní průvodce upozorní, že začínají další aktivity. Je možné "lekci" zkrátit i prodloužit podle aktuální potřeby. Nejvíce nám do filozofie školy zapadají "projektové dny jako byla kavárna. zapojili se téměř všichni v různých rolích (barista, pokladní, zákazníci, banka státní tiskárna cenin, finanční úřad, policie) paralelně ve stejný den bylo vedené programování, kde byl zbytek dětí. ne vždy se to ale dá naplánovat, aby si to tak pěkně sedlo:-) hledáme stejně jako Donum Felix a Ronja jak vyjít vstříc všem, nezabít spontaneitu strukturou, ale zároveň udělat školní dny trochu předvídatelné.

Colibri: Děti/zaměstnanci/rodiče v průběhu roku píší na tabuli nabídku workshopů, na které se děti mohou zapsat. Pravidla ohledně workshopu se mění dle potřeby na sněmu, nově například děti, které mají na starost workshop mají rovněž na starost jeho zapsání do třídní knihy s pomocí průvodce a workshopy nemusí být zapsány na tabuli.

ZeMěŠkola: Vzdělávací plán vychází z triád (rodič, dítě, průvodce, zástupce školy). Plánem může být: individuální vzdělávání s průvodcem pro děti 3-9 ročníku (ČJ,M,AJ,RJ), vstupní vzdělávání s průvodcem (čtení, psaní, počítání + další směry dle smlouvy z triády) nebo podpora v sebeřízeném vzdělávání bez využívání nabídky vzdělávacích aktivit dle rozvrhu případně kombinace. Nabídka se na každý týden sestavuje do pátku předchozího týdne s tím, že je nabídka provázaná s rozvrhem. Nabídka je tématická tj., většina předmětů rozvrhu se realizuje v rámci týdenního tématu. Výstupy ze vzdělávací nabídky se zapisují do sešitu a role Koordinátor vzdělávacích výstupů je přepisuje do inf. systému Edookit - třídní kniha.

Rodiče mají dopředu viditelnou týdenní nabídku a děti se mohou rozhodovat zda a na co do školy půjdou. Nejsou dotažené výstupy ze sebeřízených činností mimo rozvrh. Děti si tvoří vlastní projekty, skladba dne je plovoucí a vychází z aktuálních impulsů a na dítěti je se rozhodovat zda se bude řídit svým vzdělávacím plánem nebo využije aktuální nabídku. Podpora dětí s SVP přes poradenské pracoviště (role Speciální pedagog).

Starhill: Na každý den máme připravené aktivity, které žákům nabízíme v pravidelných intervalech. Tyto aktivity vychází z rozvrhu, např. ve středu máme informatiku, matematiku, anglický a český jazyk. Pravidelnost pomohla navýšit počet dětí v hodinách. Samozřejmě se program doplňuje o aktuální potřeby a zájmy dětí. Zvyšuje se u nás zájem o individuální hodiny.
S dětmi jednou za pololetí vyplňujeme list, ve kterém se jich ptáme, co se jim ve škole líbí/nelíbí a co by případně chtěly změnit, zda chtějí s něčím pomoct, atp. Součástí je i vzdělávací plán, se kterým pomáhají (především menším) dětem garanti (učitelé, kteří jsou danému dítěti nejblíže). Tento plán pomáhá odhalit zájem dětí, mají příležitost se zamyslet nad svým působením ve škole a promluvit si o svých potřebách. Samozřejmě mohou plán kdykoliv změnit.

Toky informací

Donum Felix: Do nedávna jsme ve škole používali 7 různých informačních kanálů o nabídce a dalším dění ve škole v elektronické i fyzické podobě. Jednotliví lidé používali jen některé z nich, bylo pak velice náročné předat informace tak, aby se dostaly ke všem členům komunity. Momentálně je naším hlavním komunikačním kanálem google space, který zahrnuje i gmailovou korespondenci a doprovází jej škola on-line a aplikace “škrappka” na omluvenky, obědy, atp..

ZeMěŠkola: Komunikace s rodiči: oficiální kanál je inf. systém edookit(zprávy,přehled vzdělávací nabídky, průběh vzdělávání je na WA (MŠ a ZŠ samostatně).1x za půl roku triády,1x za 2 měsíce rodičovská setkání s průvodci, na požádání týdenní report se vzdělávání(role třídní průvodce). Komunikace mezi průvodci:WA kanál

Ronja: V rámci průvodců komunikujeme ideálně osobně (pravidelné schůzky), máme whatsapp skupinu - snaha minimalizovat emailovou komunikaci. S dětmi, kromě osobního kontaktu nabízíme možnost sdílet formou kruhů. Rodiče mají možnost dojít na kavárnu (jednou měsíčně); hromadné emaily. Whatsapp skupina se osvědčila. Učíme sebe i děti otvírat různá témata formou sdílecích kruhů. Dobře fungují mužské/ženské kruhy a taky kruhy teenagerů. Schránka důvěry.

Osvobozená škola: Tým používá sdílený google disk a WhatsApp. Mail (datovku) používá ta část týmu, která komunikuje vně školy a řeší administrativu školy (účetní, spisová služba...). S rodiči je dominantní komunikační kanál ŠIS Edookit, pro aktuální máme WhatsApp skupinu a telefon denního průvodce (je možné zavolat do školy tomu kdo je s dětmi). Rodiče mají náhled a někdy i přístup do google dokumentů o jejich dítěti (přehled dominantních týdenních aktivit a tabulka individuálního pokroku žáka) Žák - pokud má zájem má přístup ke své tabulce individuálního pokroku. Maximum možného se snažíme řešit při osobních setkáních. Osobní setkání za nás posouvají témata nejefektivněji, sdílené

dokumenty na googlu umožňují přístup všech ke všem důležitým dokumentů s ohledem na pravidla GDPR. Hledáme efektivní způsob na správu úkolů, aby bylo jasné kdo co komu předává, kdy je třeba mít hotovo jaké práce navazují. Zároveň nechceme mít platforem pro komunikaci moc. Schránku důvěry máme pro děti i dospělé (rodiče i zaměstnanci mohou použít poštovní schránku).

Zdroje:

ZeMěŠkola: Při výběru nových zaměstnanců si ujasnit i, zda škola potřebuje zaměření průvodce na předávání specifických kompetencí (typicky tradiční obory jako čj, m, jazyky) nebo zda potřebuje zaměstnance, kteří se budou umět připojovat k dětem a podporovat je v jejich sebeřízení mimo předem definované obory. Každý průvodce musí podporovat sebeřízení i když přináší tradiční oborové znalosti, dovednosti a postoje. Hlídat si úvazek "pedagogických pracovníků" aby se kryl s rozvrhem. Mít ošetřeno, že každý ročník má jinou časovou dotaci učebních hodin a proto každé dítě oficiálně končí školu v jiném čas. Škola má ale zodpovědnost za dítě jen v době výuky. Hlídat pak omlouvání rodičů pokud takto chodí děti dříve i když mají dle rozvrhu být ve škole. Ujasnit si, zda zaměření průvodce je na předávání znalostí (typicky čj,m, jazyky) nebo zda je jeho role podpora v sebeřízení dětí, které nechodí na vzdělávací aktivity. Podle toho cílit na výběr nových zaměstnanců. Každý průvodce musí být v základu sebeřízený i když vykládá běžné učivo.

Starhill: V současnosti máme dostatek zaměstnanců, samozřejmě chybí muži, ale podařilo se nám jich pár zaměstnat jak na kroužky, tak mezi stálý personál, takže převahu žen aspoň trochu vyvažujeme a především kluci, se mohou tento rok více inspirovat. Zaměstnávání rodičů ve škole se stále více a více osvědčuje. Vidí se se svými dětmi a lépe chápou, jak škola funguje. Také společné aktivity - výlety, školní slavnosti, měsíční setkávání nám pomáhá budovat lepší atmosféru ve škole.

Ronja: Osvědčilo se nám zapojit externisty jako formu zpestření programu s vyšší odbornosti - specialisty z oboru. Máme 5 průvodců na plný úvazek a jednoho na poloviční. Chybí nám pravidelná dlouhodobá pracovní síla na úklid/údržbu. Řešíme z řad průvodců. Externisté - z řad rodičů, příležitostné zajímavé návštěvy.

Osvobozená základní škola: Především žáci každý je jiný má jiné zájmy přináší jiné podněty, vrstevnické učení vidíme jako jednu z největších předností svobodné-demokratické školy. Aktuálně máme 30 denních žáků 6 průvodců, kteří se ve škole střídají (nikdy tam není všech 6 současně. Jeden z nich má na starost pouze družinu, což nám všem hodně pomáhá. pak máme 5 externistů, kteří přicházejí 1x týdně pouze na svůj program. Důležité pro nás bylo uvědomění, že i administrativa je práce a nelze jí dělat po nocích jako "vedlejšák" a je nutné na ní cíleně plánovat kapacity.